



V tej številki...

» Programi
inicirane preventive
(str.1)

» Vabilo na
preventivne dneve
(str. 6)

» Analiza stanja v
preventivi (str. 7)

Nabor dobrih preventivnih praks

V prejšnji številki biltena smo predstavili nabor dobrih praks s področja univerzalne in selektivne preventive, v tokratni številki pa predstavljamo nekaj dobrih praks s področja indicirane preventive.

Programi indicirane preventive

Program »JOBS«

(»JOBS programme«)

Program je namenjen preventivi in zmanjševanju negativnih posledic za duševno zdravje, ki jih prinese čas brezposelnosti in ter stres ob iskanju nove zaposlitve, prav tako pa spodbuja kvalitetno ponovno zaposlitev. Čas brezposelnosti je namreč pogosto tudi čas, ki ga spremljajo občutki nemoči, anksioznosti in depresije. Z izboljšanjem večšin za iskanje zaposlitve in občutka lastnih zmožnosti so udeleženci opremljeni za spopadanje s stresom povezanimi motnjami na področju duševnega zdravja.

Namen programa: Udeleženci pridobivajo znanja o učinkovitih strategijah za iskanje in pridobitev primerne zaposlitve, hkrati pa se naučijo premagovanja neizogibnih težav, ki jih lahko ob iskanju zaposlitve pričakujejo. Program vključuje tudi elemente, ki pri udeležencih zvišujejo samozavest, kontrolo in učinkovitost iskanja zaposlitve. Pri izvedbi JOBS seminarjev se uporabljajo interaktivne metode, kot so diskusije v večjih in manjših skupinah, igra vlog... Udeleženci imajo na seminarjih priložnost ugotoviti, katere veščine potrebujejo za določeno delovno mesto, vzpostaviti stik s potencialnim delodajalcem, pripraviti zaposlitvene prošnje in opraviti intervju za službo. Vaje za reševanje problemov udeležencem pomagajo pri pripravi in spopadanju s stresom, ki ga prinese brezposelnost, proces iskanja službe in ovire na tej poti.



Inštitut za raziskave in razvoj "Utrip"
Trubarjeva cesta 13, Grosuplje



Zveza društev na področju drog v Sloveniji
Slovenije, Tabor 9, Ljubljana



Rdeči križ Slovenije
Mirje 19, Ljubljana



Mladinsko združenje Brez izgovora

Mladinsko združenje Brez
izgovora Slovenija
Celovška 185, 1000 Ljubljana

Izvajanje programa: JOBS program je strukturiran kot seminar za iskanje zaposlitve. Program se izvaja pet dni v prostorih zavodov za zaposlovanje, centrov za socialno delo ipd.. Seminarji potekajo v skupinah od 12 - 20 udeležencev skupaj z dvema vodjama treninga. Vodja mora opraviti 160 ur formalnega treninga, kjer pridobi znanje o skupinski dinamiki in teoretski osnovi ter praktični izvedbi programa.

Več o programu:

<http://www.nrepp.samhsa.gov/ViewIntervention.aspx?id=170>

Temeljni pristop: selektivna in indicirana preventiva

Raven kakovosti: po SAMHSA 3.0 – 3.4 (lestvica od 0.0 - 4.0) ■

Ne o tobaku

»Not On Tobacco« (N-O-T)«

Program N-O-T je celovit program za opuščanje kajenja med najstniki, ki se izvaja v šolskem okolju. Namenjen je mladim v starosti od 14 do 19 let, ki dnevno kadijo.

Namen programa: Temelji na socialno kognitivni teoriji in vključuje usposabljanje na področju samoupravljanja, socialnih veščin in družbenega vpliva, obvladovanje stresa, učenje tehnik za ravnanje z nikotinsko odtegnitvijo, obvladovanje telesne teže in pritiskov s strani družine ter vrstnikov. Mladi tako pridobijo nadzor nad kajenjem, zgradijo pozitiven odnos do odraslih, ki sodelujejo kot izvajalci programa, pogosto se poveča tudi njihova motivacija za učenje in delo v šoli. Izboljša se tudi njihovo zdravje, ne samo zaradi prenehanja kajenja, temveč tudi zaradi povečane telesne aktivnosti ter zmanjšanja stresnih dejavnikov.

Izvajanje programa: Program se izvaja v skupinah po 50 minut tedensko in teče 10 tednov, včasih vključuje še 4 dodatna srečanja. Skupine se formirajo ločeno po spolu, tako skupina vključuje 10 do 12 mladih istega spola, prav tako je istega spola vodja skupine. Program se lahko izvaja v šoli ali drugih organizacijah v lokalni skupnosti. Izvajalci programa so lahko učitelji, medicinske sestre, svetovalci, prostovoljci, ki so opravili trening za izvajanje programa.

Več o programu:

<http://www.nrepp.samhsa.gov/ViewIntervention.aspx?id=49>

Temeljni pristop: indicirana preventiva

Raven kakovosti: po SAMHSA 3.5 – 3.6 (lestvica od 0.0 - 4.0)

Program »EmPeCemos: čustva, misli in občutki za zdrav razvoj«

(»EmPeCemos: Emociones Pensamientos y Conductas para un desarrollo saludable«)

EmPeCemos je program, sestavljen iz več komponent, katerega namen je preprečiti hujše težave z vedenjem in zlorabo prepovedanih drog pri otrocih, starih od 7 do 10 let. Zgodnji nastop vedenjskih težav je ključni pokazatelj zlorabe drog, kot tudi široke palete zdravstvenih težav in vedenja, kot so osip, depresija, impulzivno vedenje in prestopništvo. Program spodbuja socialne kompetence. Ta učinek naj bi dosegli s pomočjo sočasne spremembe družine, učiteljev in otrok.

Raziskave so pokazale, da zgodnje vedenjske težave vključujejo kompleksno strukturo dejavnikov tveganja, vključno z družino, šolo in socialno-čustvenih spremenljivk. Zato je bil projekt EmPeCemos zasnovan tako, da vpliva na družinske, šolske ter otroške veščine. Izvaja se v obliki skupine z vsemi tremi naštetimi komponentami in je oblikovan tako, da se medsebojno podpirajo s ciljem doseganja skladnih sprememb pri otrocih in njihovem okolju.

Družinska komponenta zajema 12 sklopov in izobražuje starše o pozitivni praksi starševstva, učinkovitemu ravnanju ob motečem vedenju, vzpostavitvi ljubečih odnosov med starši in otroci, podpori za otrokov kognitivno-emocionalen razvoj. Otroška komponenta sestavlja prav tako 12 sklopov, razdeljena pa je na: čustvene spretnosti (identifikacija in regulacija čustev), kognitivne sposobnosti (perspektiva, reševanje problemov) in socialne spretnosti (neverbalna komunikacija, vzpostavitev prijateljstva, empatija). Šolska komponenta je sestavljena iz 8 sekcij, s pomočjo katerih usposabljammo učitelje glede strategij za obravnavo motečih otrok in njihovih družin (določanje pravil v razredu, komunikacija s starši - z uporabo nagrad in negativnih posledic).

Temeljni pristop: indikativna preventiva

Raven kakovosti po EDDRA: 3 – dobra praksa*

(* Ravni kakovosti po EDDRA: 3 – dobra praksa; 2 – obetavna praksa; 1 – praksa)

Program »Pusti travo«

(“Quit the Shit”)

»Pusti travo« (“Quit the shit”) je nemški spletni program, namenjen mladoletnim uživalcem marihuane, ki nameravajo zmanjšati ali prenehati z uživanjem. Ključni element je interaktivni dnevnik, kjer lahko uporabniki dokumentirajo svoje vedenje glede uživanja marihuane redno - v najboljšem primeru vsak dan - v obdobju 50 dni.

Veliko mladih uporablja marihuano le občasno, vendar pa je precejšnje tudi število mladih oseb, ki uporabljajo drogo redno in stalno, včasih celo večkrat na dan. Del teh uporabnikov je že skušalo zmanjšati uživanje marihuane, vendar neuspešno, zato vedno več mladih ljudi išče nasvet in pomoč zaradi škodljivega uživanja. Aktivnosti, ki jih ponuja spletna stran www.drugcom.de so zastavljeni v tej smeri, da bi pri mladostnikih in mladih odraslih pripomogle k temu, da samokritično razmišljajo o svojem uživanju drog, tako v njihovem vsakdanjiku kot tudi v prostem času, in sicer s pomočjo anonimnega informiranja in svetovanja.

Spletna stran “Quit the Shit” je še posebej usmerjena v mlade potrošnike, ki jih ne moremo obravnavati z uporabo klasičnih programov preprečevanja zasvojenosti. Program ne porabi dosti časa in ne zahteva veliko organizacije, saj telefonski klici ali sestanki s potencialnimi udeleženci niso potrebni. Svetovalna skupina podpira vsakega udeleženca pri doseganju osebnega cilja z zagotavljanjem redne in individualne povratne informacije vsaj enkrat na teden. Sodelovanje je anonimno in brezplačno.

Temeljni pristop: indikativna preventiva

Raven kakovosti po EDDRA: 3 – dobra praksa*

(* Ravni kakovosti po EDDRA: 3 – dobra praksa; 2 – obetavna praksa; 1 – praksa)

Program »Moč obvladovanja«

(»Coping Power Programme«)

Moteče vedenje v otroštvu (zlasti v srednjem otroštvu) je dejavnik tveganja za motnje vedenja in zasvojenost z različnimi substancami tudi kasneje v obdobju mladostništva. Z naslavljanjem tako staršev kot otrok lahko preprečimo poznejše težave. Namen programa »Coping Power« je zmanjšanje motečega vedenja in zasvojenosti v starosti od 13 do 18 let.

Starši v terapevtski skupini so bili obravnavani z vedenjsko terapijo, sodelovali so pri 15 sklopih po 1,5 ure vsak, in sicer vsak drugi teden. Njihovi otroci (v starosti od 8 do 13 let) pa s pomočjo kognitivno-vedenjske terapije (manj razprav in več aktivnosti, ki so primerne za krajši čas pozornosti teh otrok). Aktivnosti so bile izvajane v skupinah s po štirimi otroki. Terapija z otroci je bila osredotočena na prepoznavanje občutkov in čustev, reševanja družbenih problemov in komunikacijskih veščin.

Starši v kontrolni skupini so bili obravnavani v ambulantah kot običajno, in sicer z vedenjsko terapijo, družinsko terapijo, igralno terapijo in informacijah o starševskem vodenju. Otroci staršev iz terapevtske skupine, ki bili sprejeti v obravnavo pet let kasneje (v starosti od 13 do 18 let), so pokazali bistveno manj motenj vedenja in zasvojenosti z različnimi substancami.

Temeljni pristop: indikativna preventiva

Raven kakovosti po EDDRA: 3 – dobra praksa*

(* Ravni kakovosti po EDDRA: 3 – dobra praksa; 2 – obetavna praksa; 1 – praksa)

Pripravili: Vladka Tonica in Veronika Jelen

Vabilo na preventivne dneve

Vsebinska mreža nevladnih organizacij na področju zdravja in partnerji projekta »Vzpostavitev preventivne platforme NVO na področju preprečevanja zasvojenosti« bo 20. in 21. septembra 2012 na Debelem Rtiču izvedla prve preventivne dneve. Za nevladne organizacije in ostale akterje, ki delujejo na področju preprečevanja zasvojenosti, bodo pripravili posvet ter sklop izobraževanj.

V uvodnem, prvem dnevu posveta se bomo osredotočili na osnovne vsebinske sklope, kot so osnove preventive, vrednotenje preventivnih programov, raziskovalno delo v nevladnih organizacijah, črpanje finančnih sredstev, gostili pa bomo tudi predavateljico s Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani, Tanjo Kamin, ki bo predstavila modele spreminjanja vedenja mladih.

Drugi dan bo namenjen predstavitvi projekta »Vzpostavitev preventivne platforme NVO na področju preprečevanja zasvojenosti« ter rezultatov. Predstavili bomo zbrane dobre prakse, Natalija Žalec z Andragoškega centra pa nam bo predstavila projekt Projektno učenje mladih (PUM). V sklopu paralelnih sekcij bomo k sodelovanju povabili vse, ki bi radi predstavili svoj prispevek, vsebinsko pa se bomo posvetili izvajanju preventive v različnih okoljih (šola, družina, lokalna skupnost, nočno življenje).

Analiza stanja v preventivi

Decembra 2010 smo štiri ustanove in organizacije (Inštitut za raziskave in razvoj »Utrip«, Zveza društev na področju drog Slovenije, Rdeči križ Slovenije in Društvo za preventivno delo) začele izvajati projekt s polnim nazivom »Vzpostavitev preventivne platforme nevladnih organizacij (NVO) na področju preprečevanja zasvojenosti« (krajše »Preventivna platforma«). V času projekta je Društvo za preventivno delo izstopilo iz konzorcija, namesto njih pa se je kot partnerska organizacija pridružilo Mladinsko združenje Brez izgovora. Projekt se bo zaključil konec septembra 2012, sofinancirata pa ga Evropska komisija in Ministrstvo za pravosodje in javno upravo iz Evropskega socialnega sklada. Med pričakovane rezultate spada med drugim tudi popis obstoječih preventivnih dejavnosti v Sloveniji ter popis (nabor) morebitnih domačih dobrih ter obetavnih praks.

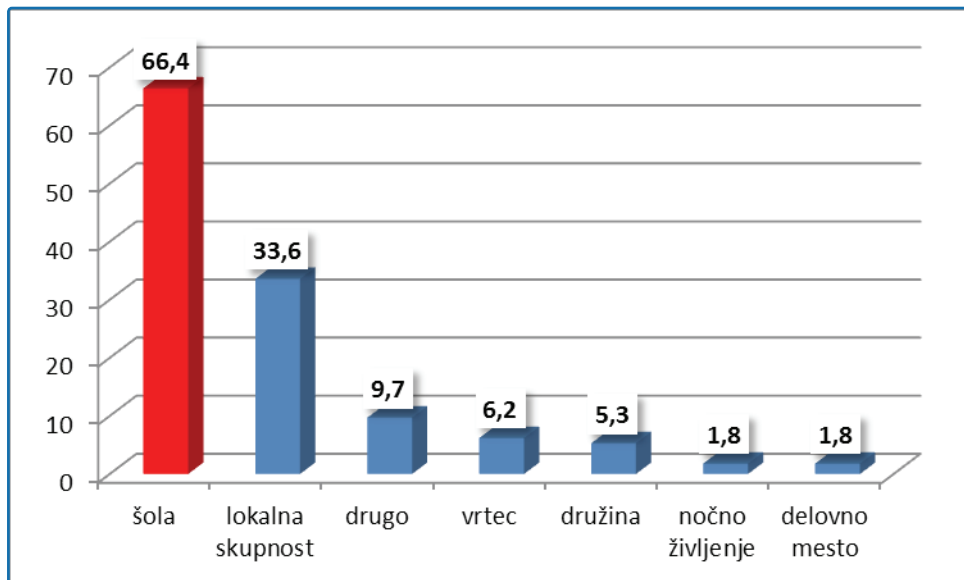
V obdobju od januarja do maja 2011 je potekalo obširno zbiranje informacij o preventivnih dejavnostih v Sloveniji, pri tem pa smo uporabili različne informacijske kanale. Pri tej nalogi so nam zlasti pomagala območna združenja Rdečega križa Slovenije in številne nevladne organizacije, vrtci in šole ter centri za socialno delo. Precej informacij smo zbrali tudi prek interneta, saj je veliko nosilcev ali izvajalcev preventivnih dejavnosti svoje delo predstavilo prek tega medija.

Zbiranje informacij ne bo potekalo samo do zaključka projekta v septembru 2012, temveč tudi po zaključku, saj želimo dolgoročno zagotoviti spremljanje stanje in razvoj preventivnih dejavnosti v naši državi. Le na tak način bomo vedeli, ali se stanje pri nas na tem področju izboljšuje ali ne.

2. Rezultati prve faze posnetka stanja

V obdobju od januarja do maja 2011 je v sklopu omenjenega projekta potekalo obširno zbiranje osnovnih informacij o preventivnih dejavnostih v Sloveniji, pri tem pa so partnerske ustanove in organizacije v projektu uporabile različne informacijske kanale. Pri tej nalogi so s svojimi informacijami s terena zlasti pomagala območna združenja Rdečega križa Slovenije in nevladne organizacije. Precej informacij so zbrali tudi prek interneta, saj je veliko nosilcev ali izvajalcev preventivnih dejavnosti svoje delo predstavilo prek tega medija. Zbiranje informacij še vedno poteka, saj želijo izvajalci projekta zaobseči praktično vse preventivne dejavnosti, ki se pojavljajo v Sloveniji.

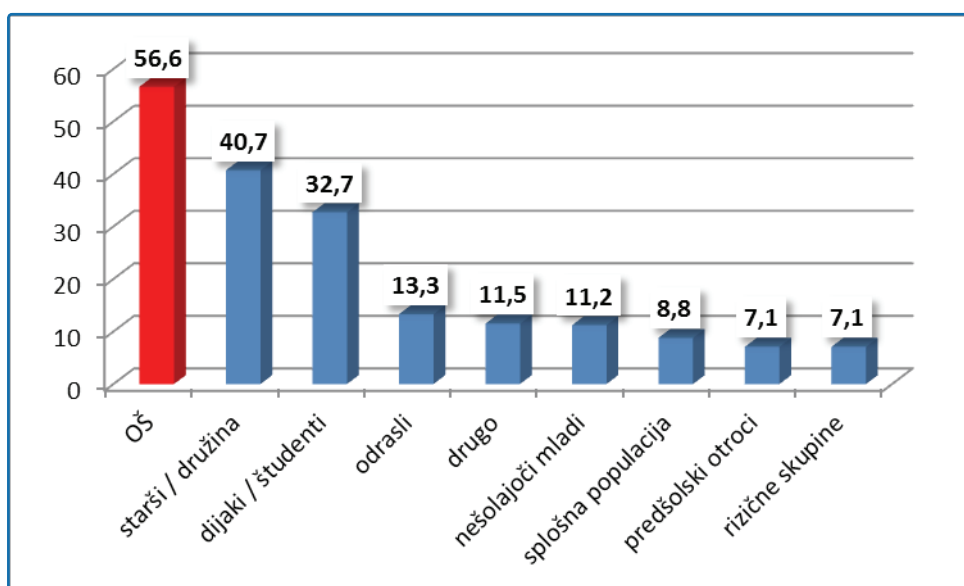
V omenjenem obdobju so izvajalci projekta na podlagi izpolnjenih obrazcev in drugih virov zbrali informacije o 116 različnih preventivnih dejavnostih, ki so razporejene po celotnem območju Republike Slovenije. Glede na okolje, v katerem se preventivne dejavnosti pojavljajo, so največ tovrstnih programov zaznali v šolskem prostoru (kar 66,4 % zaznanih preventivnih dejavnosti se usmerja v šolski prostor), precej manj v lokalno skupnost – 33,6 % (predvsem aktivnosti t. i. lokalnih akcijskih skupin – LAS), v ostalih okoljih pa prejememo zelo malo preventivnih dejavnosti (Slika 1). Zlasti zaskrbljujoče je dejstvo, da je le peščica (5,3 %) evidentiranih preventivnih programov usmerjena v družino, kjer so potrebe zlasti po selektivnih in indiciranih preventivnih programih največje.



Slika 1 – Okolje, v katerem se izvaja preventivna dejavnost v Sloveniji

Vir: Preventivna platforma, 2011

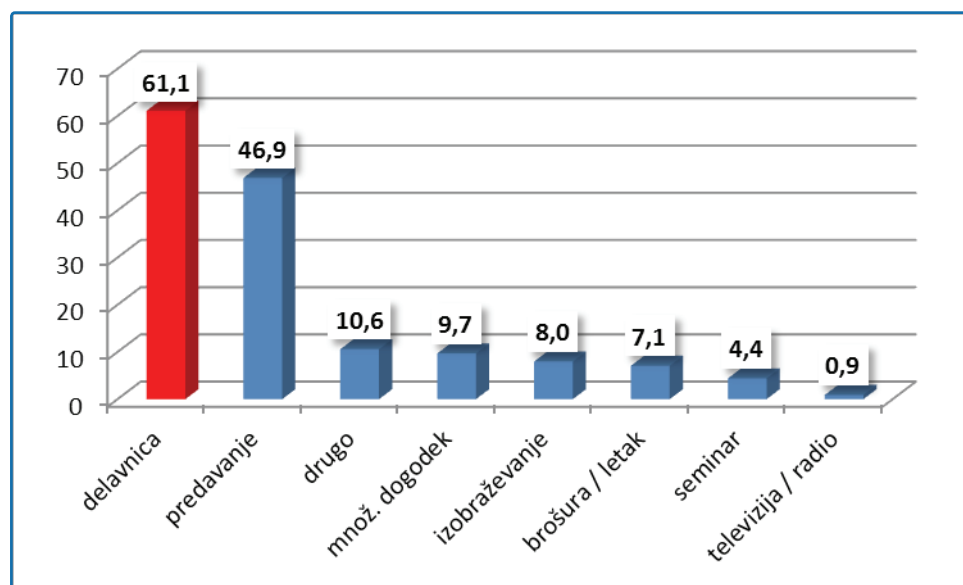
Glede na neposredno ciljno populacijo, v katero so usmerjene preventivne dejavnosti, jih je največ (56,6 %) usmerjenih v osnovnošolsko populacijo, 40,7 % v starše in družine (večinoma prek šolskih preventivnih aktivnosti, kot so npr. predavanja ali delavnice za starše), 32,7 % v dijaško in študentsko populacijo itd. Ostale neposredne ciljne skupine so v preventivnih dejavnostih precej manj zastopane. Zlasti se majhen delež preventive usmerja v predšolsko populacijo in rizične oziroma ranljive skupine prebivalstva (Slika 2).



Slika 2 – Neposredne ciljne skupine preventivnih dejavnosti v Sloveniji

Vir: Preventivna platforma, 2011

Glede na način izvedbe preventivnih dejavnosti prednjačijo delavnice (61,1 %) in predavanja (46,9 %). Ostali načini so precej manj zastopani, ko gre za preventivne dejavnosti (Slika 3). V veliki večini primerov ne gre za strukturirane, večkratne in dolgoročne programe, temveč zgolj za enkratne preventivne aktivnosti, ki praviloma nimajo dolgoročnih učinkov ali rezultatov na ciljno skupino, ki so jim namenjene.



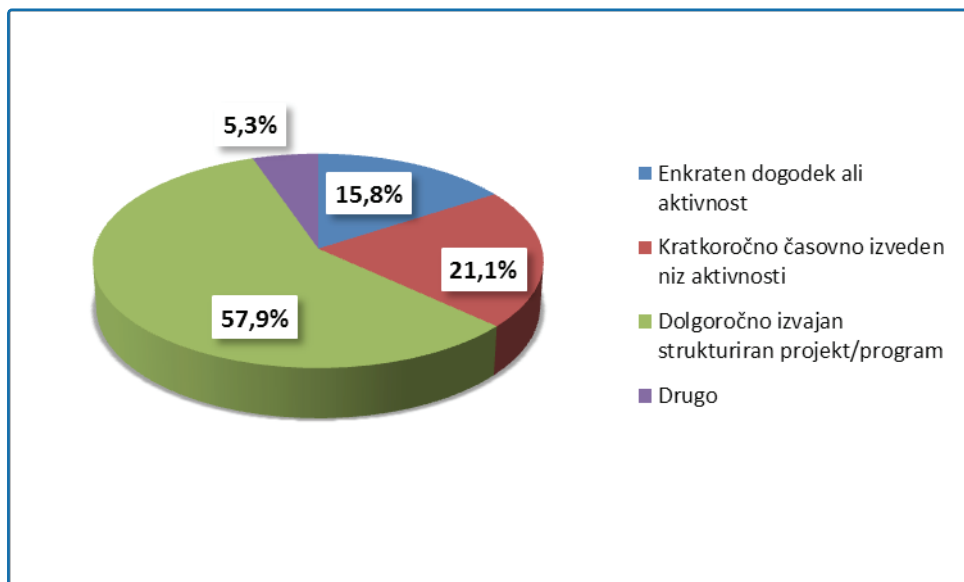
Slika 3 - Načini izvedbe preventivnih dejavnosti v Sloveniji

Vir: Preventivna platforma, 2011

3. Rezultati druge faze analize stanja

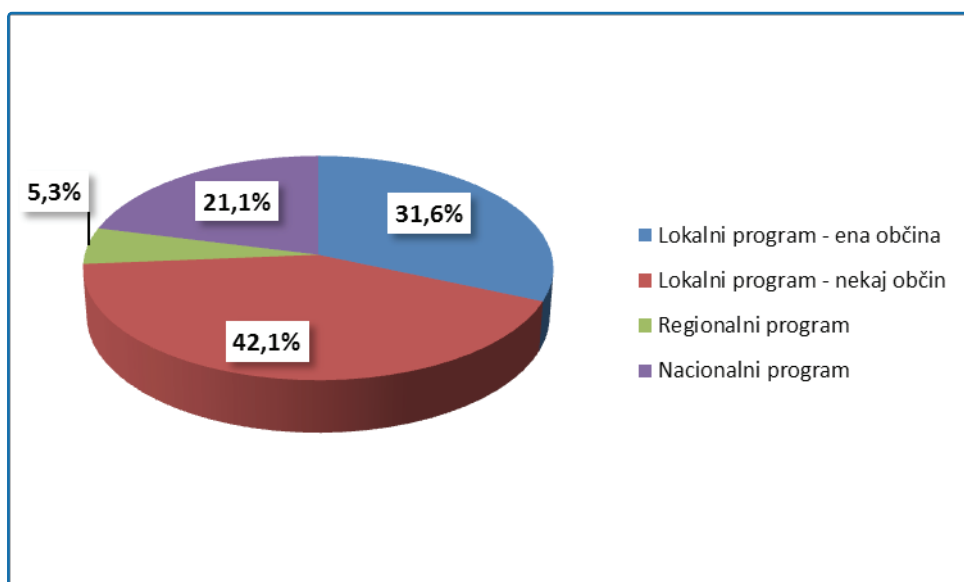
V drugi fazi analize stanja (od junija do decembra 2011) smo vsem 116 evidentiranim programom poslali daljši strukturiran vprašalnik, s pomočjo katerega smo želeli izvedeti podrobnejše informacije o programih. Zlasti smo želeli izvedeti, kakšen je njihov časovni okvir in območje izvajanja, tip ustanove ali organizacije, ki program izvaja, strokovne podlage, na katerih temelji program, splošne in specifične cilje, morebitne opravljene analize stanja in potreb, na podlagi katerih je program zasnovan, jasnost ciljev in vrednotenje programov. Prejeli smo 19 vprašalnikov preventivnih programov, ki so bili ocenjeni kot potencialno obetavne ali dobre prakse.

Med temi programi jih je večina (57,9 %) praviloma bolj strukturiranih in dolgoročno naravnanih (Slika 4). Podrobna analiza je pokazala, da je med temi programi precej takšnih, ki niso strukturirani na način, pri katerem bi se posamezne aktivnosti vsebinsko navezovala druga na drugo, temveč gre bolj za skupek nekih aktivnosti, ki se dogajajo skozi daljše obdobje (npr. nekaj tednov ali mesecev). Le redki programi (3) imajo program strukturiran na način, da so aktivnosti (lekcije) med seboj logično in sistematično vsebinsko povezane ter so podprte s priročniki in drugimi izobraževalnimi in »izvajalskimi« graivi in pripomočki.



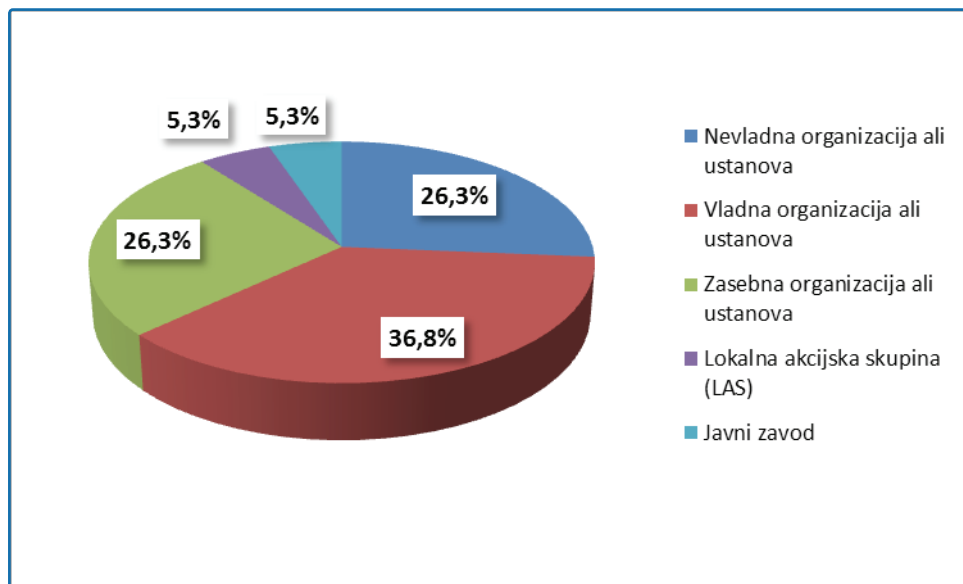
Slika 4 - Časovni okvir izvajanja programov

Glede območja izvajanja gre v veliki večini za programe, ki so vezani zgolj na eno ali nekaj občin (73,7%), le približno petina jih izvajajo na nacionalni ravni oz. so razširjeni po vsej državi. Ugotavljamo, da so določena območja Slovenije na splošno zelo »podhranjena« glede preventivnih programov in aktivnosti, kar kaže na neenakost dostopa do (zlasti učinkovitih) preventivnih programov.



Slika 5 – Območje izvajanja preventivnih dejavnosti

Med organizacijami ali ustanovami, ki so nam posredovale izpolnjen strukturiran vprašalnik, je največ (36,8 %) javnih (državnih ali lokalnih) ustanov, nevladni in zasebni (neprofitni) sektor pa je ravno tako kar dobro zastopan (skupaj 52,6 %) (Slika 6).



Slika 6 - Tip organizacije ali ustanove, ki izvaja preventivne dejavnosti

Med izbranimi programi jih je 8 takšnih, ki bazirajo na jasno utemeljeni strokovni podlagi. Od tega jih ima 7 natančno opredeljene teorije in/ali avtorje, po katerih so povzemali podlage za program, pri enem programu pa aktivnosti sicer temeljijo na kombinaciji različnih pristopov, vendar ni točno opredeljeno, na podlagi katerih teorij. Med programi, ki so navedli ustrezne strokovne podlage, so naslednji: Zavod MISSS ("Skupaj v skupnosti"¹), Mladinsko združenje Brez izgovora ("O2 za vsakega"²), Društvo Oaza ("Starševstvo je preventiva" in "Brez drog v svet odraslosti"³), Društvo Žarek ("Naj mladih ne vzgaja ulica"⁴), Zavod Vežal ("Okrepčevalnica za starše"⁵), Mestna občina Nova Gorica (predavanja za starše⁶), Inštitut Utrip (šolski preventivni program »Izštekan« (EU-Dap)⁷), Inštitut Utrip (družinski preventivni program »Krepitev družin (SFP)«⁸).

Od zgoraj omenjenih programov, ki temeljijo na teoretski osnovi, sta 2 (vsaj delno) opravila analizo stanja oziroma potreb, pri čemer navajajo rezultate raziskav, ki so proučevale stanje na področju Slovenije. Pri enem programu (»Izštekan«) so izvajalci z vidika vrednotenja izvedli raziskavo začetnega stanja glede različnih merljivih indikatorjev, povezanih s stališči učenci in njihovim obnašanjem ter uporabo drog. Pri programu Mestne občine Nova Gorica (predavanja za starše) so upoštevali gradivo ZZV Ravne na Koroškem, raziskavo o uporabi drog med šolsko populacijo

1 Družbena konstrukcija realnosti (Berger, Luckmann), Teorija izbire (Glasser)

2 Kritična zavest (P. Freire), Izkušnješko učenje ("Learning by doing", Kolb), Piramida učenja (Bloom)

3 Sistemska relacijska teorija (Slipp, Acharrff, več avtorjev), Teorija navezanosti (Bowlby, več avtorjev), Teorija socialnega učenja (Vigotski, Mead, Dewey, Locke in Thorndike, Piaget), Nevrološka znanost (več avtorjev)

4 Literatura navedena brez avtorjev: Socialno delo z družino, Psihologija družine, Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika, Psihodinamski procesi v družinski skupini, Prestopništvo in odklonsko vedenje mladih, Mladostnik v stiski, Prihodnost mladine, Perspektiva moči v socialnem delu in druge.

5 Kam z mularijo (A. Mrgole) v kombinaciji z aplikacijo strokovnih podlag sistemske družinske terapije in imago terapije.

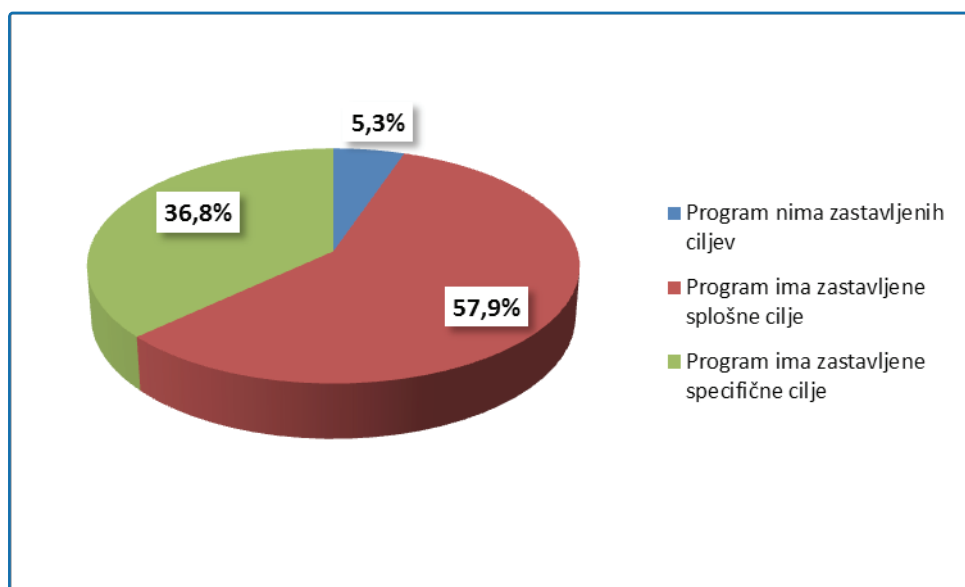
6 Kombinacija pristopov (pravnih, socialnih, zdravstvenih, psiholoških, farmakoloških, kulturnih, institucionalnih, pedagoških) glede na različne cilje primarne preventive.

7 Program »Izštekan« temelji na različnih teorijah, zlasti pa teoriji socialnega učenja (Bandura, 1977), teoriji življenjskih veščin (Jessor in Jessor, 1977, Botvin, 1990), modelu prepričanjo zdravju (Rosenstock, 1974), teoriji utemeljene akcije (Fishbein in Ajzen, 1975) in teoriji o družbenih normah (Perkins in Berkowitz, 1986).

8 Program »Krepitev družin« deluje na podlagi večkomponentnega pristopa, ki uporablja družinske sisteme. Program je strukturiran okrog dveh temeljnih pristopov, ki se med seboj dopolnjujeta: ekološko-sistemske pristop oziroma teorija (Bronfenbrenner (1979, 1989) in kognitivno-emotivni pristop.

v MO Nova Gorica, diplomsko nalogo študentke Socialne pedagogike na to temo ter izsledke vrednotenja v preteklih letih izvajanja programa. Pri programu Mladinskega združenja Brez izgovora ("O2 za vsakega") so navedli raziskave, ki kažejo korelacijo med najstniškimi poskusi kajenja in kasnejšim rednim kajenjem na področju Slovenije, vendar viri raziskave niso navedeni.

Glede jasnost splošnih in specifičnih ciljev ugotavljamo, da ima zgolj dobra tretjina (36,8 %) izbranih programov jasno zastavljene specifične cilje, več kot polovica pa zgolj splošne cilje. Izmed vseh izbranih programov je eden, ki nima opredeljenih nobenih ciljev (Slika 7). Le 7 programov ima jasno opredeljene cilje z merljivimi indikatorji, in sicer so to UPI-jev "Mladostni po 50.", UPI-jeve mladinske delavnice, UPI-jeve delavnice na temo komunikacije, UPI-jeva "Šola za starše", "o2 za vsakega" Mladinskega združenja Brez izgovora ter Utripova »Izštekaniki« in »Krepitev družin«.



Slika 7 – Jasnost zastavljenih ciljev programov

Pri teh 7 programih so (skoraj vsi) cilji natančno določeni, so konkretizirani in merljivi. Pri projektu "O2 za vsakega" so vsi cilji S.M.A.R.T. (»specific, measurable, achievable, relevant, time-bound«), medtem ko je pri programih UPI Ljudske univerze takšnih le nekaj ciljev, ostali so navedeni dokaj splošno.

Ostalih 11 programov ima zastavljene splošne cilje, ki se v odgovorih dostikrat prekrivajo oz. jih je težko ločiti od namena programa. Ne moremo jih upoštevati kot specifične, čeprav so kot taki zapisani. V večini primerov gre za nejasno opredeljene cilje, ki ne podajo informacij o točnejših aktivnostih, npr. ozaveščanje o zasvojenosti, spodbujanje in pomoč uporabnikom, razvijanje avtonomnosti idr.

Od 19 programov se 4 ne vrednotijo, medtem ko ostalih 15 izvaja interno in/ali eksterno vrednotenje. Od 13 vrednotenih programov jih 8 izvaja samo interno evalvacijo, 5 pa jih je hkrati z interno izvajalo/izvaja tudi eksterno evalvacijo.

Interna evalvacija pri 8 projektih se po večini izvaja s pomočjo evalvacijskih vprašalnikov med uporabniki ter strokovnimi delavci, vključenimi v program. Le pri 2 programih je prisotno vrednotenje pred intervencijo ter po njej (»Izštekan« in »Krepitev družin«), pri ostalih pa ne, zato se spremembe vedenja pri le-teh ne morejo vrednotiti, se pa rezultate pri teh projektih prikaže v obliki stopnje všečnosti med uporabniki (v večini primerov so to mladi na delavnicah, ki aktivnosti ocenjujejo kot všečne).

Smiselno je izpostaviti še dva projekta, in sicer:

- » "Okrepčevalnica za starše" Zavoda Vežal (Kamnik), saj se evalvacija med uporabniki izvaja ob koncu vsakega srečanja (v sklopu je več mesečnih srečanj), kjer udeleženci vsakič opisujejo in beležijo svoj napredek ter ovrednotijo svoje delo v skupini ter poročajo strokovnim delavcem v programu.
- » "Skupaj v skupnosti" (Zavod MISSS) – tudi pri tem programu se evalvacija izvaja po vsaki delavnici hkrati z opazovanjem ciljnih skupin (z udeležbo). Sicer rezultati te vrste evalvacije niso navedeni, je pa edini projekt, ki svoje aktivnosti vrednoti na ta način.

Dodatno pa eksterna evalvacija poteka pri vseh 4 programih UPI – Ljudske univerze Žalec, izvedli so jo leta 2010 in 2011 (podjetje Racio – družba za razvoj človeškega kapitala – rezultati niso navedeni) ter pri Društvu Žarek Jesenice ("Naj mladih ne vzgaja ulica"), kjer zunanjo evalvacijo letos izvaja Inštitut RS za socialno varstvo.

Skupno vsem (17) programom (razen programu »Izštekan« in »Krepitev družin« Inštituta Utrip) je, da dolgoročni učinki na vedenje niso dokazani, prav tako nobeden od programov (razen omenjenih dveh) ni navedel, kako bodo merili učinkovitost aktivnosti.

Priloga (sodelujoči programi v drugi fazi analize):

- » Društvo Blejski mladinski center – Festival mladih
- » Osnovna šola prof. dr. Josipa Plemlja Bled – Najboljša droga je žoga
- » Miha Kramli, s.p., svetovanje – Kako drogi reči ne?
- » LAS Bled – Izobraževanje in usposabljanje učiteljev za preventivno delo, osveščanje staršev
- » Skupnostni programi CSD Ljubljana Moste Polje – Program Korak
- » Zavod MISSS – Skupaj v skupnosti
- » Mestna občina Nova Gorica – Predavanja za starše
- » Mladinsko združenje Brez izgovora Slovenija – O2 za vsakega
- » Društvo Oaza – Starševstvo je preventivno in Brez drog v svet odraslosti
- » MNZ, policija – Policist Leon svetuje
- » UPI Ljudska univerza Žalec:
 - » Mladinske delavnice
 - » Delavnice na temo komunikacije
 - » Šola za starše
 - » Mladostni po 50.
- » Zavod Vežal – Okrepčevalnica za starše v Kamniku
- » Društvo za delo z mladimi v stiski Žarek – Naj mladih ne vzgaja ulica
- » Zavod 7 – Vseslovenski družbeno odgovoren program Neodvisen.si
- » Inštitut »Utrip« - Šolski preventivni program »Izštekan«
- » Inštitut »Utrip« - Program »Krepitev družin« (The Strengthening Families Program)

4. Zaključek

V Sloveniji so torej na podlagi doslej zbranih informacij najbolj tipične preventivne dejavnosti v obliki delavnic in predavanj, ki so usmerjene pretežno v šolski prostor, namenjene pa so predvsem osnovnošolcem, dijakom, študentom in njihovim staršem.

Zlasti zaskrbljujoče je dejstvo, da je le peščica (5,3 %) evidentiranih preventivnih programov usmerjena v družino, kjer so potrebe zlasti po selektivnih in indiciranih preventivnih programih največje. Zlasti se majhen delež preventive usmerja v predšolsko populacijo in rizične oziroma ranljive skupine prebivalstva.

V veliki večini primerov ne gre za strukturirane, večkratne in dolgoročne programe, temveč zgolj za enkratne preventivne aktivnosti, ki praviloma nimajo dolgoročnih učinkov ali rezultatov na ciljno skupino, ki so jim namenjene. Le redki programi (3) imajo program strukturiran na način, da so aktivnosti (lekcije) med seboj logično in sistematično vsebinsko povezane ter so podprte s priročniki in drugimi izobraževalnimi in »izvajalskimi« gradivi in pripomočki.

Ugotavljamo, da so določena območja Slovenije na splošno zelo »podhranjena« glede preventivnih programov in aktivnosti, kar kaže na neenakost dostopa do (zlasti učinkovitih) preventivnih programov.

Redki preventivni programi v Sloveniji izhajajo iz priznanih teoretskih pristopov in obstoječih dobrih praks (oz. učinkovitih komponent).

Kultura vrednotenja preventivnih programov je v Sloveniji zelo nerazvita, zlasti je problematično dejstvo, da zelo redki programi vrednotijo učinke in rezultate na dolgi rok. Pretežno gre za vrednotenja zadovoljstva in všečnosti programa s strani ciljnih skupin.

Priloga:

- » Seznam zbranih preventivnih dejavnosti v Sloveniji

Pripravili:

- » Sanela Talić in Matej Košir, Inštitut za raziskave in razvoj »Utrip«
- » Veronika Jelen, Mladinsko združenje »Brez izgovora«



preventivna platforma

Bilten številka 20